

HET DAL VAN DE MIERBEEK

EEN KLEINSCHALIG GEBIED ONDER GROOTSCHALIGE DRUK

Frans Coolen, La Fontainestraat 43, 5924 AX Venlo

Dat veel mensen hechten aan de natuur blijkt vaak pas als die ernstig bedreigd wordt. Op zondag 19 december 1999 loopt een stoet van 60 mensen in de winterse kou door het Venlose Sint Jansbos en de daar- naast gelegen akkers, waar de verdorde stoppels van maïsplanten troosteloos uit de grond steken. Begeleid door trommelgeroffel protesteert de stoet tegen de plannen om industrie in het gebied Trade Port Noord te vestigen, een uitbreiding van het bestaande industrieterrein Trade Port West. De protestmars haalt de krant. Dagblad 'De Limburger' kopt veelbetekenend met de tekst 'Als dwaze moeders door een bos van niks', bij een foto van de protesterende stoet.

WAT IS ER AAN DE HAND?

Dat het Sint Jansbos een 'bos van niks' is, zullen veel lezers beamen. In feite is het een monotone opslag van Grove den, met hier en daar een Amerikaanse eik langs de rand. Onderbegroeiing is er nauwelijks. De natuurwaarde lijkt minimaal, maar dat geldt blijkbaar niet voor de gevoelswaarde. De buurtbewoners zijn gehecht aan hun omgeving, die ingeklemd tussen Trade Port West en de veiling ZON een betrekkelijke oase van rust is. De

plantenstudiegroep van de Kring Venlo vroeg zich af hoe het met de natuurwaarde nu echt gesteld is. Daarom is het gebied in het seizoen 2000 als één van de doelgebieden voor de inventarisaties gekozen¹.

Belangrijk is om te constateren dat het Sint Jansbos niet een op zichzelf staand bos is, maar deel uitmaakt van een gevarieerde landelijke omgeving. Het bos bevindt zich in het dal van de Mierbeek, dat ligt in de noordwest- oksel van verkeersknooppunt Zaarderheiken, waar de A67 en de A73 elkaar kruisen.

Het is een kleinschalig en afwisselend agrarisch gebied met akkers, weilanden en bossen.

De bewoners gaat het dus niet alleen om het Sint Jansbos, maar om de natuur en het landschap in zijn geheel, die zullen worden aangetast wanneer de plannen voor de aanleg van het industrieterrein doorgaan. In de streekplanuitwerking van Trade Port Noord (PROVINCIE LIMBURG, 1999; GEMEENTE VENLO, 2001) worden zowel vanuit het westen als het oosten grote happen uit het gebied genomen die ruimte moeten geven aan diverse bedrijven en kantoren. Het gaat in totaal om 240 hectare bedrijfsterrein. Wat overblijft, is een groene kern die volgens het plan een versterkte rol moet krijgen als ecologische verbingszone en daarom als natuurgebied ontwikkeld moet worden. Concentratie dus van natuur als compensatie voor de afkalving daarvan.

De bedreiging van het gebied is in het Genootschap al eerder opgemerkt. De kilometerhokken die we hebben geïnventariseerd, staan op de lijst van natuurgebieden 'onder druk', die tijdens het Periodiek Overleg van april 2000 is uitgereikt met het verzoek daar extra aandacht aan te besteden.

HET GEBIED NADER BEKEKEN

Laten we het gebied eens gaan verkennen. De Mierbeek is een kleine stroom van amper drie kilometer lengte, die ontspringt in een bronbos dat dicht tegen de spoorlijn Venlo-Eindhoven aanligt en die ergens in verkeersknooppunt Zaarderheiken uitmondt in de Everlose beek. De loop is sterk genormaliseerd; er zijn veel rechte stukken met korte bochten. Uit oude topografische kaarten blijkt dat de ligging van de beek nauwelijks is gewijzigd, maar de omgeving ervan wel. Vroeger was het een moerassige omgeving

FIGUUR 1

Het bronbos van de Mierbeek in het voorjaar. Duidelijk is te zien dat het bos als hakhout in gebruik is geweest (foto: F. Coolen).

met afwisselend stuifduinen en heidevelden. In de buurt van de beek lagen enkele akkers en weilanden. Met uitzondering van het bronbos zijn de moerasgebieden verdwenen, de heidevelden en stuifduinen begroeid met dennenbossen, en de weilanden en akkers sterk uitgebreid (figuur 3). Midden in het gebied is een grote visvijver aangelegd ('Witte Berg'). De omgeving heeft de status van waterwingebied. Centraal ligt een pompstation met een paar waterbekkens. Ondanks alle veranderingen bleven de abiotische omstandigheden in het dal van de Mierbeek gevarieerd en is het landschap door de kleinschaligheid aantrekkelijk gebleven.

HET BRONBOS

Het bronbos van de beek is een juweeltje van een elzen- en wilgenbroek (zie figuur 1). Het bos is niet groter dan 2,5 hectare, maar desondanks erg afwisselend en soortenrijk. In de natte stukken groeien tussen de elzenbomen veel struiken van de Zwarte bes (*Ribes nigrum*). Deze soort is karakteristiek voor elzenbroekbossen. Op wat drogere gedeeltes treffen we veel struiken van de Rode bes (*Ribes rubrum*) aan. Natuurlijk groeien in het broekbos ook veel zeggen. De dominante soorten zijn Elzenzegge (*Carex elongata*) en Stijve zegge (*Carex elata*). In het gedeelte waar vooral wilgen groeien, komt massaal Watertorkruid (*Oenanthe aquatica*) voor. Dit is een schermbloemige, die in de omgeving van Venlo beslist niet algemeen is.

Opvallend in het voorjaar is de rijke bloei van de Dotterbloem (*Caltha palustris*) in het bronbos. Het zijn grote, volle planten met prachtige dooiergele bloemen. De Dotterbloem is de laatste decennia in Nederland sterk achteruitgegaan. De vitale planten duiden op goede abiotische omstandigheden, die gerelateerd zijn aan basenrijk kwelwater. Dit wordt ondersteund door de aanwezigheid van Waterviolier (*Hottonia palustris*) in de sloot aan de westkant van het bos. Deze plant met een tuil van rozewitte bloemen is een indicator van schoon kwelwater. De goede waterkwaliteit is opmerkelijk omdat de sloot grenst aan een voormalige akker die rijkelijk begroeid is met Pitrus (*Juncus effusus*) en Akkerdistel (*Cirsium arvense*). De overmaat aan voedingsstoffen is klaarblijkelijk al uit de bodem weggespoeld.

DE MIERBEEK

De Mierbeek stroomt aan de oostkant als

TABEL 1

Regionaal bedreigde soorten, dwz soorten die op de Rode Lijst staan van Limburg, exclusief het Heuvelland:

1 = met uitsterven bedreigd;

2 = sterk bedreigd;

3 = bedreigd.

Naam		Naam	
Hoge cyperzegge	3	Kruipwilg	3
Liggend walstro	3	Mattenbies	3
Klein tasjeskruid	3	Hemelsleutel	3
Gewone dotterbloem	3	Heggenwikke	3
Moeraszegge	3	Bittere veldkers	3
Stijve zegge	3	Elzenzegge	3
Grof hoornblad	2	Blaaszegge	3
Sofiekruid	2	Gevlekte scheerling	2
Dwergviltkruid	3	Grote kaardenbol	2
Waterviolier	3	Liggend hertshooi	3
Jeneverbes	3	Zwarte bes	3
Echte koekoeksbloem	3	Bosbies	3
Zompvergeet-mij-nietje	3	Keizerskaars	2
Wilde gagel	3	Bitter barbarakruid	2
Aarvederkruid	3	Waterpostelein	1
Gewone eikvaren	3	Bleekgele droogbloem	1

rechte sloot het bos uit en passeert een klein tuinbouwgebied. De aanblik hiervan staat in vrij schril contrast met de natuurlijke omgeving waaruit de beek ontspringt. Toch is ook het water van de beek betrekkelijk zuiver. Op tal van plaatsen groeit Watertorkruid, evenals Grote waterranonkel (*Ranunculus peltatus*), waarvan de bloemen plaatselijk witte matjes op het water vormen. Ook deze laatste soort is in de omgeving van Venlo niet algemeen.

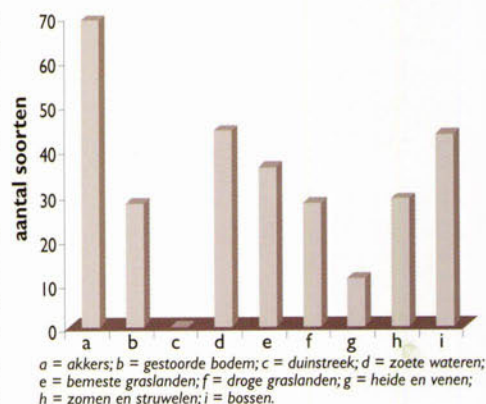
DE VISVIJVER

De vijver is in botanisch opzicht interessant. In het water groeien soorten als Aarvederkruid (*Myriophyllum spicatum*) en Grof hoornblad (*Ceratophyllum demersum*). Langs de oever treffen we bijzonderheden aan als Waterpostelein (*Lythrum portula*), Bleekgele droogbloem (*Gnaphalium luteo-album*), Liggend hertshooi (*Hypericum humifusum*) en Gele maskerbloem (*Mimulus guttatus*). Dit zijn allemaal pioniersoorten, die erop duiden dat de vijver nog niet zo lang geleden is aangelegd. Hopelijk blijft het jeugdig karakter van de visvijver nog lang behouden.

Langs een nabij de vijver gelegen poel groeien een paar forse struiken Wilde gagel (*Myrica gale*). Deze soort staat op de nationale Rode Lijst. De plant heeft een aangename cumarinegeur, een typisch kenmerk van deze soort. In Limburg bereikt deze bewoner van kustlanden zijn zuidoostgrens. Doordat de soort zich op de rand van zijn natuurlijk areaal bevindt, is hij extra kwetsbaar.

EEN JENEVERBES

Niet ver van de visvijver staat in een dennenbos een eenzame oude Jeneverbes (*Juniperus communis*). Deze struik is ongetwijfeld een overblijfsel uit vroegere tijden toen het gebied nog bestempeld kon worden als 'woeste grond'. Jeneverbessen groeien doorgaans in open vlaktes zoals heidevelden, en kunnen zich alleen voortplanten wanneer in zekere mate stuivend zand aanwezig is. In zo'n dennenbos is daar natuurlijk geen sprake van. De dennenbomen zijn veel hoger dan de struik, maar zijn ongetwijfeld veel jonger. Wanneer de situatie zo blijft, zal de Jeneverbes op den duur het loodje leggen. Ook deze plant staat op de Nederlandse Rode Lijst van bedreigde soorten, en is daarmee dus bijzonder de moeite waard om beschermd te worden.

FIGUUR 2

De mate waarin verschillende biotopen aanwezig zijn, afgeleid van de plantensoorten die in het gebied voorkomen.

FIGUUR 3

Akkervelden worden afgewisseld door restanten 'woeste grond'. Op de helling groeien typische soorten van droge arme zandgronden, zoals Buntgras (*Corynephorus canescens*) en Ruig haarmos (*Polytrichum piliferum*) (foto: F. Coolen).

DE CONCLUSIES UIT HET ONDERZOEK

We gaan de balans eens opmaken. Het gebied dat we hebben onderzocht is ongeveer twee vierkante kilometer groot. Daarbinnen zijn in totaal 290 plantensoorten gevonden. Hier van staan er 32 op de Rode Lijst van bedreigde planten van Limburg exclusief het Heuvel-land (CORTENRAAD & MULDER, 1998). In tabel 1 zijn de bedreigde soorten weergegeven. Deze hoge aantallen zijn verrassend. Het betekent dat we hier te maken hebben met een gebied met een meer dan gemiddelde botanische kwaliteit. Het Sint Jansbos mag dan wel een bos van niks zijn, de omgeving ervan is bijzonder de moeite waard. De botanische kwaliteit is toe te schrijven aan zowel de kleinschaligheid, als de grote variëteit in vochtigheidsgraad en voedselgehalte van de bodem. Met andere woorden, de variëteit in abiotische omstandigheden is erg hoog. Gebruik makend van het gegeven dat iedere plant kenmerkend is voor een bepaald biotoop, kunnen we de diversiteit in biotopen illustreren door de verdeling van soorten over de verschillende biotopen in een diagram uit te zetten. De basis hiervoor is de indeling in ecologische groepen volgens ARNOLDS & VAN DER MAAREL (1979). In figuur 2 staat het resultaat. Duidelijk is dat alle gangbare biotopen zijn vertegenwoordigd, met uitzondering van de duinstreek. Dit laatste zal natuurlijk niemand verbazen. De brede vertegenwoordiging van biotopen is goed in het kleinschalige landschap terug te vinden. Het gebied is dan ook in dubbel opzicht waardevol: landschappelijke schoonheid wordt gecombineerd met botanische rijkdom.

DE GEVOLGEN VAN TRADE PORT NOORD

Wat zal nu het effect zijn van de uitbreiding van het industrieterrein? Voor het landschap is het desastreus. Er zal geen plek meer zijn, of de horizon wordt gedomineerd door ont-sierende bedrijfsgebouwen. Als leefomgeving voor de bewoners en als wandel-, fiets-

en recreatiegelegenheid gaat het gebied er flink op achteruit. Maar niet alleen het landschap, ook de natuurwaarde van het gebied zal behoorlijk lijden onder de aanleg van Trade Port Noord. Behalve de vernietiging van biotopen wordt ten gevolge van de omsingeling door bedrijventerreinen de migratie van planten en dieren van en naar het gebied ernstig bemoeilijkt. Door de aanwezigheid van de A67 en A73 en de huidige bedrijventerreinen was dit al een groot probleem. Natuurcompensatie door de kern van het gebied in te richten als natuurgebied is als gevolg van de isolatie dan ook maar zeer beperkt mogelijk, al is het uiteraard beter dan helemaal niets doen. Binnen een integraal ruimtelijk beleid is dan ook mijns inziens in Venlo voor Trade Port Noord geen plaats.

SUMMARY

THE MIERBEEK VALLEY AND THE PLANNING OF A NEW INDUSTRIAL ESTATE

The valley of the Mierbeek is a small-scale agricultural region encompassing a number of small forests. The region lies near the intersection of the A67 and A73 motorways in northern Limburg, and is situated near some existing industrial estates. The planned further expansion of industrial activities will encroach on the area and result in its becoming almost completely surrounded by industry.

The flora of the Mierbeek valley was inves-

tigated in order to assess its botanical value. A total of 290 plant species were found, some of them, such as *Juniperus communis* and *Myrica gale*, rare or threatened. The forest in which the Mierbeek brook originates is particularly interesting. It is a small marshy forest with *Alnus glutinosa* and *Salix cinerea*, containing undisturbed vegetation of *Caltha palustris*, *Ribes nigrum*, *Hottonia palustris*, *Carex elongata*, *Carex elata* and *Oenanthe aquatica*.

The large variety of landscape types in this region implies that many different biotopes are present. This makes it an attractive region of great scenic beauty with considerable botanical value. Expansion of the industrial activities will seriously affect the landscape and will mean even greater biological isolation, so that migration of plants and animals will be greatly impeded.

LITERATUUR

- ARNOLDS, E.J.M. & E. VAN DER MAAREL, 1979. De ecologische groepen in de standaardlijst van de Nederlandse flora 1975. *Gorteria* 9: 303-312.
- CORTENRAAD, J. & T. MULDER, 1998. Actualisering van de lijst van bedreigde planten in Limburg. *Natuurhistorisch Maandblad* 87 (7): 161-170.
- GEMEENTE VENLO, 2001. Ontwerp Structuurplan Trade Port Noord I, Gemeente Venlo, Venlo.
- PROVINCIE LIMBURG, 1999. Streekplanuitwerking Venlo – Trade Port Noord, Provincie Limburg, Maastricht.

NOOT

De volgende personen waren betrokken bij de inventarisatie van de flora in het gebied: Peter Eenhuizen, Jan Eenhuizen, Jaak Gubbels, Guido Willems, Nellie Huybers, Frits van Aarssen en Frans Coolen.